

Un exemple de l'endeutament municipal a l'Alcover del segle XVIII

La guerra de successió i la crisi postbèl·lica motivaran que molts municipis catalans tinguin un elevat endeutament, fet que suposarà una important càrrega per a la hisenda local que s'arrossegirà durant dècades. Per aconseguir diners de forma extraordinària, a més dels canals habituals de l'explotació dels béns de propis i arbitris, hom recorria al préstec en forma de censal (1), també a la imposició de drets sobre la collita (2), i a la venda de patrimoni o a l'assignació del producte d'un monopoli municipal (3). L'ajuntament borbònic suportava una sèrie de serveis envers els veïns (4): l'escola de primeres lletres, l'atenció sanitària, la música de l'església, el rellotge públic, la vigilància del terme, etc. A causa del feble finançament d'aquestes despeses el dèficit era assegurat. Un exemple el tenim en un d'aquests serveis, el de la sanitat (5), que a Alcover serà motiu d'un llarg plet (6). La via judicial era precisament l'única via pels creditors per a poder cobrar. El cas que ens ocupa és il·lustratiu de les dificultats i la lentitud que tenien els ajuntaments per a liquidar els deutes, un endeutament que podia esdevenir crònic en acumular-se a d'altres.

El 5 de juliol de 1713 els regidors d'Alcover signaven un debitori a Antoni Mirarnau, doctor en medicina, per raó de la seva conducta. Dos anys després, el 16 de novembre de 1715, el metge traspasa el deute a la Comunitat de Carmelites Descalces de Lleida (7) a fi de dotar econòmicament una fundació de dotze aniversaris a l'altar major de l'església del seu convent (8). Davant la impossibilitat de cobrar, les monges inicien una causa judicial a la cúria del batlle de la vila d'Alcover, la qual el 3 de juliol de 1723 dicta mina sentència favorable a les religioses. Vint dies després es dicten lletres executòries per fer efectiu el deute, més els interessos i les costes judicials. El 29 de juliol els regidors alcoverencs assignen diverses propietats públiques, el producte de les quals ha de servir per fer front a la demanda pecuniària. Es tracta d'una peça de terra, un forn teuler i les guixeres. A causa de la insuficiència de la renda, el convent lleidatà no accepta la consignació el 9 de setembre i continua pledejant als tribunals. Mitjançant un nou requeriment sol·li cita "la quarta de las molturas que la universitat de dita vila exigia en lo molí fariner" situat al terme d'Alcover, és a dir la quarta part del dret de moldre al molí de la vila. A aquesta demanda s'hi interposa el monestir cistercenc de Santes

Creus, el qual tenia a favor seu la renda del molí a fi de cobrar els interessos endarrerits d'un censal de 4.000 lliures a càrrec de l'erari alcoverenc. Molts anys després, el 15 de gener del 1756, amb una nova priora al monestir de Lleida, es reinicia el procés amb l'objectiu d'enllestir-lo definitivament. El síndic deixa ben clara la situació de les arques locals: "Y com per la imposibilitat en qué se troba dit Comú de Alcover, atesos los molts acrehedors hypotecaris a qué està obligat satisfacer primitius y previligiats a dit crèdit, seria duptosa la efectiva paga de dit pretès crèdit junt ab los interessos discorreguts des del dia de la introducció de la referida cau sa per importar una crescuda suma, y no menos se dilataria la cobrança, ab la prosecució de la expressada causa". La sortida més favorable per ambdues parts és la signatura d'una concòrdia de mutu acord. Per aquest motiu es reuneixen a la casa capitular d'Alcover els regidors Francesc Simó, Pau Ciuró, Josep Tell, Ambrós Mallafre, Gregori Tessari, Gabriel Queralt, Josep Espanyol i el batlle nomenat per l'Arquebisbe de Tarragona, Joan Tell. Per altra banda actua Vicenç de Santa Teresa, procurador de les monges Carmelites, segons poder notarial del 4 de gener del 1755 (davant del notari de Lleida Josep Castelló Roca). En la sessió s'acorda cedir pel termini de vuit anys (1 d'octubre de 1756 a 29 de setembre de 1764) l'arrendament de dos béns comunals. El primer és un forn teuler amb emprius que es trobava a la partida de la Verge del Remei, a Alcover, que en aquell temps estava arrendat a una tal Maria, viuda de Ribes, per 28 lliures i 5 sous. El contracte finalitzava la diada de sant Miquel de 1756, quan havia de lliurar la meitat de l'annualitat. S'acorda que ja la cobraria la comunitat religiosa. El segon és una peça de terra campa de regadiu de dos jornals d'extensió ubicada al terme de l'Albiol, a la partida de la Glorieta (9). El tros el conreava aleshores Francesc Nogués, pagès d'Alcover, per 8 lliures cada any. El termini també s'acabava per sant Miquel i també es pacta que les Carmelites ja en cobrin la meitat.

Mitjançant el pacte amistós es dona per liquidat el deute: "dega donar-ce per contenta y satisfeta dita Mare Priora y convent de todas las pretencions així de deute principal com de intereses y gastos fins al dia present fets en dita causa". El document notarial de la concòrdia deixa ben clara la llibertat del convent d'arrendar a qui desitgi i al preu que vulgui, tant el forn com la terra, amb una clàusula que obligava l'ajuntament d'Alcover a reparar les instal·lacions de la teuleria en cas que "patís algun infortuni o se espatllés". Si no ho feien quan eren requerits, ho farien les monges, amb la contrapartida d'allargar la tinença de la indústria, a fi de cobrir les despeses. Aquesta és una clàusula d'assegurança de la seva productivitat. Com podem comprovar, la cancel·lació final del deute contret el 1713 no té lloc fins el 1756. En aquesta data es renuncia a una causa judicial que només comportava costos i que allargava un assumpte que des de Lleida es volia solucionar (10).

ROSER PUIG TÀRRECH

NOTES

(1) Sobre les característiques d'aquest contracte de préstec, vegeu Llorenç Ferrer, *Pagesos, rabassaires i industrials a la Catalunya Central (segles XVIII-XIX)*, Barcelona, 1987, pp. 488-527. Inclou una àmplia bibliografia.

(2) Enric Vicedo ho ha estudiat a Lleida: *Les terres de Lleida i el desenvolupament català del set-cents*, Barcelona, 1991, pp. 295-314. Nosaltres vàrem analitzar alguns casos a l'Urgell. Podeu veure *Rocallaura segons el cadastre de 1730-1731 i l'endeutament del municipi*, Urtx (Tàrraga), 1 (1989), pp. 96-97; i *Nalec i la nova església parroquial (s.XVIII)*, Lleida, 1992, pp.48-52.

(3) El tema de la hisenda municipal ha estat poc tractat a Catalunya. En el II Congrés d'Història Moderna de Catalunya (1988) foren presentades dues comunicacions: la de Jaume Dantí i Carme Barbany, "La hisenda municipal a Catalunya al darrer terç del segle XVIII: la ciutat de Granollers del 1774 a 1793", pp. 65-74; i la de Maria J. Vilalta, "Hisenda municipal i arrendaments públics al Balaguer del segle XVIII", pp. 75-86. A l'Alt Camp Josep Santesmases ha estudiat Vila-rodona en el seu treball *Els arrendaments municipals del segle XVIII a Vila-rodona*, Valls, 1995; i J.M. Grau i R. Puig els d'Alcover al mateix *Butlletí*, núm. 42 (1988), pp.6-17.

(4) Sobre les reformes polítiques municipals a partir del Decret de Nova Planta vegeu *Els municipis catalans de l'Antic Règim (1453- 1808)*, Barcelona, 1983, pp. 143-370.

(5) L'ajuntament assegurava l'assistència mèdica gratuïta als seus veïns mitjançant una conducta o contracte d'un metge per un període determinat, generalment quatre anys. El doctor tenia l'obligació d'assistir els malalts, de forma particular, a domicili, i també els internats a l'hospital. A més del sou tenien exempció d'imposicions municipals i sovint casa a càrrec del municipi. A Montblanc, el 1727, el sou anual de la conducta fou pactat en 300 lliures.

(6) Coneixem el procés a partir del document de concòrdia del 4 de juliol del 1756 conservat a l'Arxiu Històric de Tarragona, fons notarial de Tarragona, registre 451, manual de concòrdies (1741-1786), notari Josep Alemany Bonai, ff. 20-26. Es tracta d'un volum sense enquadrar. Aquest notari treballà per a la comunitat de preveres d'Alcover.

(7) Sobre la trajectòria històrica d'aquest convent vegeu Gabriel Beltran, *Carmelitas descalzas de Catalunya y Baleares*, Roma, 1990, p p. 561-637.

(8) L'escriptura de fundació es realitzà davant del notari de Lleida Josep Bealdú, els manuals del qual avui es poden consultar a l'Arxiu Històric de Lleida. Aquest notari actuà a la capital de la terra ferma del 1693 al 1736. Vegeu el *Catàleg dels Protocols notariais de Lleida*, Barcelona 1983, pp. 86-87, de Lluïsa Cases.

(9) Afrontava a l'est amb el riu Glorietà, a l'oest i al nord amb Francesc Monravà, pagès de Tarragona, i al sud amb el bosc del Comú.

(10) L'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona conserva nombrosos plets motivats per cobrament de censals referents a la vila d'Alcover, en el fons de la cúria del vicariat eclesiàstic de Tarragona. L'inventari ha estat publicat per S. Ramon i M. Fuentes l'any 1990. L'època moderna és un període de plets. Tot i la seva complexitat comencen a ser objecte d'estudi. Per a Castella n'és un bon exemple l'obra de Richard L. Kagan, *Pleitos y pleiteantes en Castilla, 1500-1700*, Salamanca, 1991.